

Газета друкувалася у м.Гадячі Полтавської губернії з 1906 по 1919 роки, відновлена у 2024 році
Виходить один раз на тиждень, зазвичай по вівторках

ч.10

у поточному році

У Ч. 10: «Від Редактора» Литвин Анастасія; До 175-річчя від дня народження Нескореної «Як зни-
кали Драгомани: Історія музею імені М. П. Драгоманова у Гадячі в документах і фактах» Марія
Рахмун; На правах реклами

ч. 1874

з 1906 року

Від Редактора

Шановні читачі!

У грудні 2023 року ми з хвилюванням і гордістю презентували вам оновлену версію газети «Рідний край», яка виходила з 1906 по 1919 роки. Це не просто видання, це голос нашої спільноти, рупор культурних змін, джерело свіжих ідей і надійний провідник у світі історії нашої країни.

«Рідний край» – це дітище небайдужих людей, які вірять у силу слова та в безмежний потенціал нашої громади. Наша місія – не дати забути минуле, аби мати майбутнє.

Ми вирішили поділитися з вами коментарями тих, хто займається створенням газети та провести трохи у світ внутрішньої кухні.

Олексій Новіков, власник газети «Рідний край», каже, що ідея створення видання з'явилася тоді, як з 2009 року він почав досліджувати свою генеалогію. Оскільки документів по певній гілці збереглося дуже мало, він вийшов на газету Гадяцького земства, що видавалась в період з 1916 по 1919 роки в місті Гадячі. Оскільки повних річних обсягів цієї газети майже не збереглося, Олексій Новіков вирішив зібрати її. Наразі він іще в пошуках матеріалів за 1916 рік. Виходячи з цього і з'явилася ідея не просто зібрати ранній матеріал, а й оновити видання газети «Рідний край». Вихід сучасного варіанту можна назвати родинною справою, бо редагуванням першодруку займався прямиий родич Олексія Новікова разом з Оленою Пчілкою. Майбутнє газети, за словами власника, має перспективні горизонти: на меті розповсюдити видання по всій Україні та поширювати історію і культурну спадщину серед жителів цілої держави, а не лише Полтавщини.

Своїми враженнями поділилася **Наталія Рубан, директор видавництва «Гадяч»**, де друкується газета: «Ініціативу проявив Олексій Сергійович. Він завітав до нашого видавництва, зацікавився його історією. Ми теж мали до нього запитання у зв'язку з його архівними пошуками. Врешті-решт взаємна зацікавленість привела до тісної співпраці. Мені подобаються всі краєзнавчі розвідки, а передрук номерів столітньої давнини взагалі унікальне явище. Щиро вдячна за мож-

ливість перечитати газети того часу, впевнена, що багато хто з читачів помітив, як події 1917 року співзвучні із сьогоднішнім».

Також Наталія Іванівна вирить у популяризацію видання, і поділилася своїми думками щодо його майбутнього розвитку: «Вважаю, що в цьому напрямку редакцією проводиться велика робота. Потрібно, можливо, ще презентацій в освітніх закладах, збільшити тираж і розповсюджувати по всій Україні, адже матеріал подається загальнонаціонального значення, залучати молодих авторів. Впевнена, що в газети велике майбутнє, хіба може бути інакше, коли вона твориться з такою любов'ю та гарячими серцями».

Наталія Федорова, дописувачка видання, також вбачає в газеті «Рідний

вже 2 місяці. Оскільки газета була заснована більше 100 років тому, у мене є можливість видозмінювати її для нинішніх читачів. Я займаюся оформленням, обираю шрифти для текстів, розмішую фотографії. Працюючи над макетуванням я маю можливість, так би мовити, доторкнутися до історії. Із 1917 року «Рідний край» редагувала Олена Пчілка, тому для мене це дивовижна можливість працювати над даною газетою, бо номери, які зараз виходять, присвячені 175-річчю з дня народження Нескореної. Я дуже рада бути частиною цієї справи і бачити, як газета, що була заснована ще в 1906 році, відроджується!»

Цитата філософа і письменника Джорджа Сантаяна: «Той, хто не пам'ятає свого минулого, приречений на його повторення»,

КП «Видавництво «Гадяч»»

край» роль культурного просвітника: «Я з величезним ентузіазмом підтримую ідею розширення цієї газети на всю країну. Скільки творів нашої землячки Лесі Українки є неоціненними через те, що навіть вчителі в школі їх не знають? Два роки тому у нашу міську бібліотеку прийшла товстезна книга альбом – «Леся Українка і Полтавщина». Видання, у якому зібрано всі її матеріали, має бути побачена, і я вірю, що газета, яка несе в собі за мету культурну та просвітницьку діяльність допоможе це зробити. Протягом багатьох років вона служила вірним рупором нашої спільноти, надаючи нам цінну інформацію і можливість висловитися. Уявіть собі: люди з усієї країни читатимуть про наші досягнення, проблеми та сподівання. Ця газета може стати каталізатором для позитивних змін та усвідомлень у суспільстві».

Катерина Кадацька, верстальниця: «Над версткою газети «Рідний край» я працюю

ємко і точно виражає одну з найважливіших функцій історії. Тому вся наша команда працює задля створення майбутнього покоління українців, які знають та бережуть свою історію.

Анастасія Литвин,
в. о. редактора газети,
студентка факультету журналістики,
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка

Відповідає за редакцію –

Олексій Новіков

ДО 175-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ НЕСКОРЕНОЇ

ЯК ЗНИКАЛИ ДРАГОМАНИ: ІСТОРІЯ МУЗЕЮ

ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА У ГАДЯЧІ В ДОКУМЕНТАХ І ФАКТАХ

У 1913 році, після смерті Лесі Українки, Олена Пчілка переїжджає до родинного гнізда – Гадяча. Проте не для того, щоб віддатися горю від втрати коханої доньки. Ця нескорена сильна жінка перетворює все місто на арену широкої просвітницької діяльності та антирадянської боротьби. Тут вона мала вже збудований у кінці 1880-х будинок у Зеленому Гаю та садибу, успадковану від матері, Єлизавети Драгоманової, – у ній народилися і Ольга Петрівна, і Михайло Петрович Драгоманови. Саме в одному з її будинків і було облаштовано музей, про який піде мова у цьому дописі.

Кінець 1910 – початок 1920-х років ХІХ століття для Гадяча, як і для всієї України, виявився буремним. Місто кипіло подіями. Пропоную відслідкувати найбільш опорні з них, щоб зрозуміти, у яких умовах доводилося працювати Ользі Петрівні, і чому ж виявилось таким недовготривалим життя сумнозвісного музею.

Уже 1915-го року, по переїзді в Гадяч, зусиллями Ольги Драгоманової-Косач починає тут виходити журнал «Молода Україна», адресований саме тутешнім дітям. Його видавала меценатка власним коштом, не зважаючи на мізерну кількість підписників. Сюди ж, у Гадяч, у 1915–1916 роках, видавниця переносить і редакцію журналу «Рідний край».

Проголошення УНР у 1917-му помітно поживило культурне і національне життя міста. Олена Пчілка повністю віддається просвітницькій роботі. Помітні плоди принесла її співпраця з освітянами. «З її ініціативи протягом березня-квітня 1917 року в Гадяцькому повіті створено 25 товариств «Просвіти», у травні їх було вже 35. 18 червня сільські товариства «Просвіти» об'єдналися у повітову спілку, головою ради якої обрано Олену Пчілку».

За активної участі головної міська «Просвіта» відкрила у Гадячі читальню, де Олена Пчілка була її активною читачкою, про що свідчить читацький формуляр, що дійшов до наших днів. Були засновані у Гадячі книгозбірня і українська школа для дорослих. Цього ж року письменниця організовує у місті Український національний хор, а також аматорський дитячий театр, для якого сама ж пише п'єси. Під крилом Берегині він проіснував до 1919 року.

Активною була робота з молоддю і підростаючим поколінням. Ольга Петрівна стала головною натхненницею гуртка українознавства гадяцької української шкільної молоді, що діяв у місті упродовж 1918 року. З її ініціативи навчальний заклад «Гадячская мужская гімназія» було перейменовано у Гадяцьку

хлоп'ячу гімназію ім. М. П. Драгоманова. Загальновідомим є епізод біографії славетної просвітниці на гімназійному Шевченківському святі з бюстом Кобзаря, обгорнутим жовто-блакитним прапором, як протест проти вимоги місцевої більшовицької влади припинити свято.

Починаючи з 1906 року, у місті тричі на тиждень виходила «Газета Гадяцького земства». Коли у 1917 році Ольгу Петрівну запросили стати її редактором, вона погодилася за умови, що видання виходитиме українською мовою. З невеликими перервами газета Гадяцького земства під назвою «Рідний край» друкувалася до 1918 року.

Нині, у експозиції Гадяцького історико-краєзнавчого музею можна побачити окремі його примірники. Збереглося у місті і приміщення, де працювала редакторка. Розташовується воно по вулиці, що нині носить ім'я Михайла Драгоманова.

Головний будинок – вид із двору

Відомо, що у січні 1918 року у Гадячі було встановлено радянську владу та створено ревком, а вже у березні місто захопили кайзерівські війська. Півроку потому адміністрування у ньому утвердила Директорія, але не на довго, бо у січні 1919-го частини промисловської Червоної Армії і місцеві партизани відновили панування «серпа і молота». У серпні цього ж року до Гадяча увійшли війська Денікіна, а на початку грудня місто знову захопили червоноармійці, і в ньому остаточно утвердився «советський» провід.

Барвисто, з детальними подробицями описує гадяцьке життя у 1917–1920-х роках український літературознавець, критик, мовознавець, почесний доктор НаУКМА Петро Одарченко. У той час він проживав у помешканні відомої письменниці і громадської діячки Ольги Петрівни Драгоманової-Косач, себто у Драгоманівській садибі.

Звісно, більшовики не могли подарувати Олені Пчілці ні виступів українською мовою, ні їй відверто проукраїнської позиції. Ситуація ускладнювалася ще й тим, що у 1920 році партія боротьбистів розгорнула серед населення міста антирадянську агітацію. У лютому було створено штаб, який намагався перехопити владу, а навесні район вибухнув повстанням під проводом Л. Хрестового. У травні цього ж року Ольгу Петрівну було

заарештовано. За іронією долі вона перебувала у тій же в'язниці, де згодом опинився і ватажок повсталих лютенських селян Леонтій Хрестовий. За вимогою боротьбиста Мусієнка письменницю звільнили, але за умови, що вона залишить місто. Побоюючись повторного арешту, сімдесятилітня жінка проводила ночі у кушах садка в Зеленому Гаю. До будинку перебралася тільки після приїзду молодшої доньки Ізидори. Саме вона і вивезла хвору матір до Могилева-Подільського, де велика Косачівська родина врешті об'єдналася (туди також приїхала Ольга Косач-Кривинюк із сім'єю).

Поспіхом виїжджаючи 1920 року з Гадяча, Ольга Петрівна змогла взяти із собою лиш необхідні речі. У садибі Драгоманових (а налічувала вона три будинки – «один більший і два малі флігелі») залишився величезний архів кількох родин, включно з особистими речами та листуванням і самої матері Єлизавети Іванівни, а також документи Лесі Українки. Архівом і цінним майном Олена Пчілка доручила опікуватися завідувачу повітового відділу народної освіти Ключко-Жовніру.

На Ольгу Петрівну чекало величезне розчарування, коли повернувшись з Ізидорою до міста за рік вона не змогла забрати не лише речей, а навіть листування та рукописів. Ось як згадувала про це Ольга Косач-Кривинюк: «З маленького домика чисто все було перенесено до великого, переложено, перемотлошено, що є – в безладді, а чого й зовсім нема. У великому домі зроблено «Музей ім. М. П. Драгоманова», але зроблено зовсім по-невігласьки. <...> Через те, що все стало «музейними речами», матері нашій не дозволили нічого взяти. Вона поїхала до Києва взяла в Академії наук, де була членом-кореспондентом, розпорядження видати їй рукописи; вернулася вже без дочки, до Гадячого. Тоді їй вдалося децю взяти з свого архіву, але дуже небагато, а решта лишилася в «музеї»».

Втрата архіву та особистих речей, безумовно, були величезною прикрістю, але ще більшим нахабством з боку нової влади стала націоналізація садиби. Не надто сподівалася Ольга Петрівна повернути собі нерухомість, та все ж, вона робила необхідні кроки у цьому напрямку: зокрема, нею було подано клопотання до місцевої влади щодо отримання житла в будинку її ж садиби (!), написано кілька листів до відповідних інстанцій тодішньої столиці УСРР – Харкова. Втім, ці спроби результатів не принесли: їй не повернули ані майна, ані нерухомості.

Вік драгоманівського музею був недовгим. А його подальша доля як родового гнізда, так і державного закладу, виявилася сумною. Пропоную відслідкувати її разом із читачем.

Перш за все, варто зазначити, що за відсутності необхідного догляду і матеріальної підтримки садиба почала занепадати, але про-

блема полягала не лише у потребі ремонту. Власне «музеєм» у будинку була єдина кімната М. П. Драгоманова. Окрім неї у помешканні розміщувалися: шкільний підвідділ, куток Леніна, квартира завмузеєм (ним був вчитель мистецтва Трудової школи О. О. Кононенко), літня кімната (відведена ніби під архів) і кухня, сіни та художньо-історичний відділ. До того ж, розмір кімнати Драгоманова на один аршин поступався розміру кімнати завідувача закладом. У решті будинків на території проживали квартиранти. Окрім того, на території садиби були ще сарай, льодовня, хижа і комора. Сам же будинок-музей виглядав як старосвітська селянська хата під стріхою. Будівля мала два ганки, і її загальна площа налічувала трохи більше як 25 кв. саж.

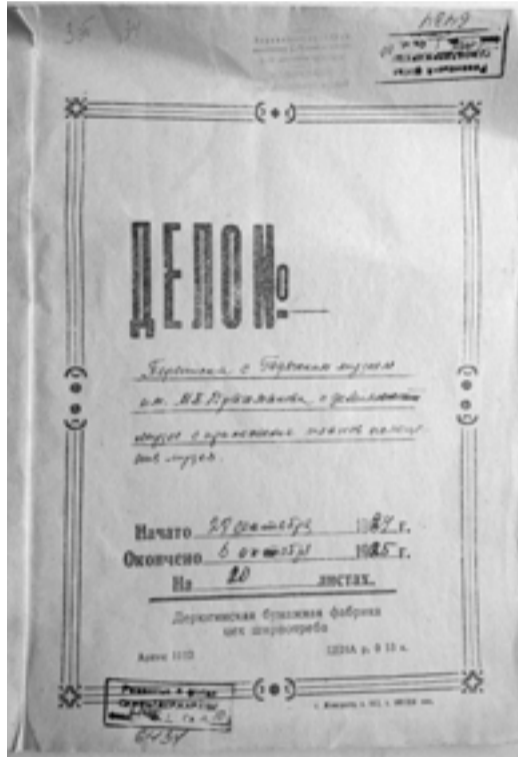
Щодо експонатів, які безпосередньо перебували у музеї (їх величали інвентарем), дізнаємося з «Акту обслідування стану діяльності Гадяцького Музею ім. М. П. Драгоманова», складеного комісією з трьох осіб: ЗавРайСельбуду В. М. Химича, інструктора шкіл лікнепу Я. Л. Руденко та вищезгаданого учителя, котрий мешкав при музеї і його доглядав – О. О. Кононенка: «*Інвентар, на який мається список, уявляє собою речі, що стосуються до життя М. П. Драгоманова або його родини, як напр. письменниці Олени Пчілки. <...>. Частина досить коштовних історичних матеріалів (як напр. листування самого М. П. Драгоманова та членів родини Драгоманових) була вийнята по вимозі Полтавського губерніального Музею, решта речей (фотографії, меблі, рушники, плахти, листування, цінкографії до творів, малюнки) безумовно історичного значіння, крім посуду гутянського заводу з надписом «Гути», котрий випадково попавши на схоронення до Музею, занесений в списки і стоїть на обліку музейного майна.*

1931 року у гадяцькій газеті «Будівник соціалізму» український письменник, фольклорист, літературознавець, історик української літератури Григорій Нудьга, тодішній учень Гадяцького педтехнікуму, опублікував допис, ознайомившись із яким, можемо створити уявлення про наповненість Драгоманівської кімнати у музеї. Григорій Антонович стверджує, що тут були меблі і картини, а також рідкісні книги. У вітринах розміщувалися рукописи, малюнки Панаса Мирного і Лесі Українки, особисті речі її, а також інших членів родини – Михайла Драгоманова, Олени Пчілки та архів журналу «Рідний край». Окрім того, у музеї зберігалися і господарські папери Драгоманових, великі зошити із заголовком «Народні рецепти». Письменник К. Прохоренко пригадував, що бачив у колекції навіть рукавицю Петра І.

Ольга Косач-Кривинюк у «Хронології життя і творчості Лесі Українки» писала: «...до того музею навідувалися різні люди, і не знаю вже, яким правом, брали звідти то те, то інше, публікували його або перевозили до інших музеїв, а то й залишали у себе». Не дивно, що ставлення до музейних ре-

чей було таким нехлюйським. Адже у 1925 році на розгляд до окремої інспектури НД надіслано виписку з протоколу ч. 2 засідання колегії Музею від 28 вересня 1924 року, де, зокрема, зазначалося: «...в Гадяцькій Музеї, крім небагатьох залишених речей Драгоманова М., та невеликої кількості зібраних других речей, нічого цінного немає...». Далася взнаки і відсутність належного помешкання для їхнього збереження, а також коштів, про що теж було зазначено в протоколі засідання.

Основною ж причиною, на мій погляд, був документ, адресований Полтавській Губінспектурі Народної освіти 5 березня 1924 року. Його суть зводилася до пропозиції зосередити дрібні музеї, що є у Зінькові, Кобеляках, Миргороді, Хоролі та інших містах Полтавщини, – у більших центрах, зокрема у Полтаві та Ромнах. «*По всей Полтавщине разбросаны различного рода Музеи храни-*

Обкладинка спрви лица старины, в большинстве случаев не имеющие ценности, исторического или научного значения, но требующие значительных расходов по их содержанию и оплате обслуживающего их персонала <...> в целях сбережения Государственных средств <...> Губфинотдел просит обсудить этот вопрос в срочном порядке и принять меры к сокращению расходов по содержанию Музеев на периферии губернии». Звісно, Гадяч теж вважався периферією, хоч його і не було у переліку міст, що значилися у документі.

За півроку відбулося засідання Колегії Музею. На ньому ухвалили перенести «усі речі, уявляючі Музейну вартість до Роменського Музею», а в бібліотеці закладу залишити тільки навчально-допоміжний і місцевого значення матеріал. «*Остальні книги передати до центру*».

Уже в наступному 1925 році цілий ряд комісій, засідань і обстежень стану Музею ім. М. П. Драгоманова та його роботи, виявив, що будівля і садиба потребують ремонту. Про це йдеться у окремих документах: виписках, актах та пояснювальних записках, надісланих протягом цього і наступних двох років до Окр. Музею (Ромни), Політосвіти, Окремої Інспектури Наросвіти.

Нижче наводжу окремі цитати з них. «*Помешкання Музею складається з 2-х кімнат площею приблизно біля 60 кв. арш [Кімната Драгоманова: 6 арш 8 верш та 6 арш 5 верш, Передня: 3 арш, Куток Леніна: 3 арш 10 верш та 4 арш 1 верш – прим. авт.]; останні кімнати (3 кімнати для мешкання, 1 – дачна, 1 – кухня, 1 – прихожа) зайняті: 1 – вчителем Кононенко О.О., який доглядає Музей, остання площа в користуванні родини попа Рогодяньського <...>. Увесь будинок, як зовні, так і внутрі, вимагає ремонту; напр.: помазки, пересипки обоїх рундуків, підчинки вікон і вставляння 12 штук шибок, огляду печей і потруски сажі, ремонту покрівлі <...>. Дворище частково огорожене досками, частково ... [нерозбірл.]. Вся площа в більшості використовується арендарями [квартиранти займали решту будинків, комору і сарай – прим. авт.]. Взагалі вигляд всього дворища не відповідає вимогам Музею».*

Справедливості заради хочу додати, що у своїх висновках комісія все ж звітувала про те, що з огляду на минуле міста і його околиць, Музей має всі дані для подальшого розвитку. І навіть взяла на себе сміливість заявити, що ті речі, які були передані до губерньського музею, відбилися на добробуті місцевого. Було ухвалено, щоб у майбутньому всі видачі відбувалися з дозволу управління музеями УССР. Тільки от хто би зайнявся розвитком історичної установи, якщо та ж комісія підсумовувала, що музей «...не популяризує себе ні в межах Гадяцького району, ні по за його межами. Відвідувань у Музеї мало. Зв'язок із Центральними музейними інституціями є, але слабкий».

Навіть завмузеєм О. Кононенко, що квартирував у будинку Драгоманових, намагався самостійно скласти із себе повноваження, ймовірно, щоб позбутися відповідальності. Інакше як можна розцінити його звернення до завідуючого Роменським Окремим Музеєм, де він просив «не турбувати мене як завідуючого музеєм і тільки мати на увазі, що в Гадячому фактично музею, як такого немає, а лише є будинок в якому хороняться де-які речі з обстановки Драгоманових під моїм доглядом». Окрім того, дописувач зазначав, що ніякої платні за виконувану роботу не одержує. Чи про таку «економію» заробітної плати обслуговуючого персоналу йшлося у документі Губфінвідділу?

Важко встановити, чи подібна активність із засіданнями і зборами відбувалася підтиском вищезгаданої установи, а чи й справді місцеві діячі хотіли якнайскоріше розквитатися із нашвидкоруч створеним музеєм, який потребував сил і коштів для його утримання.

Все ж, у витязі з протоколу засідання Ради Райсельбуду читаємо, що комісія мала на меті виробити подальший план та перспективи роботи музею, а також отримати для цього необхідну грошову допомогу.

Головне, на чому наполягала Комісія, – так це на тому, щоб зайняти під музей «*ввесь будинок – 4 кімнати, для чого необхідно за-*

гальному відділу Р.В.К. виселити з помешкання попа Рогодянського з його родиною», а з інших будинків – решту квартирантів і «передати всю садибу Райсельбуду». Бо навіть будинок, який перебував у віданні РВК, не був застрахований. Ідея ж збереження садиби полягала у тому, щоб надати Музею «характер крім історичного також етнографічний і краєзнавчий. Поступ в народній культурі, побуті, творчості, господарстві повинні найти почесне місце в музею. Шкільна справа, справа ліквідації неписьменности, взагалі політосвітня праця повинні тут фіксуватися».

А для цього у колишній Драгоманівській садибі планувалося спорудити окремий заїзд та облаштувати готель для проїжджих селян (уявіть собі!). За задумом, тут останні мали б отримувати різноманітні поради та пояснення і паралельно ознайомлюватися і з музеєм, і зі станом всього району. З цією метою було складено кошторис («Сміту») із повним описом обладнання, в т. ч. канцелярські витрати, витрати на опалення, освітлення і ремонт будівлі Музею, двох флігелів, сараю, огорожі, комори та витрати на обслуговуючий персонал. Для прикладу, вищезгаданому завмузеєм планувалося присвоїти XIII розряд, додати ще сторожа і доглядача (він же завгосп), яким присвоїти II розряд, тобто фактично розширити, а не скоротити штат до трьох працівників. Окрім того, у кошторисі окремо зазначено обладнання примузейного готелю, витрати на освітлення, опалення та утримання вищепойменованого доглядача і «гостинниці для приїзжих селян».

Менше ніж за тиждень при Гадяцькому Музеї було утворено краєзнавчий осередок з двома секціями – природничою та соціально-економічною.

І тут починається найцікавіше. Віддавши у вічне користування купу безцінних експонатів, Гадяцький музей починає працювати над наповненням решти кімнат і потребує вказівок щодо подальшої роботи, адже, як бачимо, методична база, документація та суворе дотримання правил діяльності музейної установи як такої, були повністю відсутні. Ось, наприклад, два листи: Перший – Завмузеєм О. Кононенко до Роменського Окремого Музею: «Гадяцький музей прохає <...> передати (коли маютья речі у двох примірниках) до Гадяцького музею по одному екземпляру експонатів в обмін на ті речі, які були передані до окремого музею літом 1925 року»; і другий, де у Роменського Бюро Краєзнавства було прошено надіслати статут та «всі вказівки та інструкції, що торкаються роботи надалі».

Зберігся у Державному архіві Сумської

області і детальний Кошторис Гадяцького музею ім. М. П. Драгоманова на 1927–1928 бюджетний рік та клопотання до Роменської Окремої інспектури Наросвіти про його затвердження «як необхідного для існування самого музею». Тут уже посади завідувачого музеєм та сторожа було підвищено до чотирнадцятого та шостого розрядів із зарплатами 60 і 25 карбованців на місяць відповідно. Загальна сума за вказані роки разом із витратами на транспорт становила понад 6 тис. крб. То й не дивно, що на подібну «еконومیю» коштів Губфінвідділ не погодився. Музей зачинили у 30-х роках минулого століття. Більшість матеріалів було передано до краєзнавчих музеїв у Лохвиці та у Ромнах. Окрім документальних свідчень, це підтверджувала і народна вчителька, подруга Лесі Українки А. С. Макарова. Подальшу долю закладу ґрунтовно дослідила киянка, музеєзнавиця О. Шалагінова. Але якщо у Роменському архіві, який під час Другої світової війни майже не постраждав, донині можна відслідкувати історію передислокації Драгомановського музею з окружних газет, то Лохвицькому музею ім. Григорія Сковороди, наприклад, пощастило менше. Приміщення було понівечено, а музейні цінності розграбовано. Серед них посуд, картини і сімейна реліквія – шабля декабриста Драгоманова, інкрустована дорогоцінним камінням. Втім, окремі речі і документи все ж вдалося в ході війни евакуювати.

Нині понад три сотні експонатів із лохвицьких фондів знаходиться у Київському літературно-меморіальному музеї імені Лесі Українки, а рукописи та іконографії – у Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка НАНУ. Щодо решти речей родини Драгоманових-Косачів, то марно сподіватися на їх повернення з приватних колекцій.

Не вдалося зберегти навіть родову садибу на Драгомановій горі. У 1943 році у комин будинку втрапила бомба, яка і зруйнувала будівлю, а решту споруд було знищено бульдозером у 1950-х роках, коли звільняли місце для монументального будівництва – пам'ятника учаснику Другої світової війни, командуючому 47-ю армією, учаснику визволення Гадяцького району, генерал-лейтенанту П. П. Корзуну, який до кінця так і не було втілено в життя.

Мабуть, ще довго вітер носив вулицями міста зжовклі папери і світлини, які підхоплювали місцеві хлопчачки і з нерозумінням дивилися у очі незнайомих людей, повних докору і суму.

Марія Рахмун,
старша наукова співробітниця ГІКМ

На правах реклами

Відкрита підписка на чотирнадцяти-томне репринтне видання «Газета Гадяцького земства, 1906-1919 рр.».

Вартість перших двох томів складає:

1. Том XII (1917 р.):

Паперова версія – 1200 гривень.

Електронна версія – 830 гривень.

2. Том XIII-XIV (1918-1919 рр.):

Паперова версія – 1050 гривень.

Електронна версія – 780 гривень.

Із питань оформлення підписки на повний комплект видання й передплати за томи XII і XIII-XIV прохання звертатися до редакції за номером телефону 0505055256.

Передплату також можна внести на відповідну банку

Монобанку, обов'язково додавши у коментарі ПІБ платника.

1. Том 12, друкована версія – номер карти 5375411210605585;
2. Том 12, електронна версія – номер картки 5375411210605528;
3. Том 13-14, друкована версія – номер картки 5375411210605635;
4. Том 13-14, електронна версія – номер картки 5375411210605650.

Редакційна колегія видання

Рік видання
1 (15-й)

52 числа
на рік

ОПОВІСТКА

ПРИЙМАЄТЬСЯ ПІДПИСКА на 2024 рік

НА «РІДНИЙ КРАЙ»

Передплатний індекс **78394**

Газета виходить **один раз** на тиждень

1 місяць – 58 гривень;

2 місяці – 116 гривень;

3 місяці – 174 гривні;

6 місяців – 348 гривень;

Рік – 696 гривень.

Вартість предплати

з урахуванням послуг Укрпошти.

Із питань передплати звертатися до редакції та відділень Укрпошти. При оформленні передплати в редакції знижка 10 %

РІДНИЙ КРАЙ

Виходила з 1906 по 1919 роки, відновлена у 2024 році

Засновник – Товариство з обмеженою відповідальністю «Редакція газети «Рідний край». Газета Гадяцького земства»
Ідентифікатор медіа № R30-0167 від 04 грудня 2023 р.
Передплатний індекс «Рідного краю» **78394**

Адреса в Інтернеті: <https://www.facebook.com/groups/grk2024>

Адреса редакції: 01001, Київ, вул. Софіївська, 23, офіс 2

Телефони: (044)279-22-73, (094)827-52-56

e-mail: 45338202@mail.gov.ua

«Рідний край» виходить раз на тиждень, у вівторок

Загальний наклад номера 500 примірників

(Перший завод 300 примірників)

УДК 908(477.53) (054) P49

ISSN 2786-9237 (print)

Електронна версія газети поширюється на умовах ліцензії CC BY-SA 4.0.

Листування з читачами тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації та реклами несуть автори та рекламодавці.

Набрано і зверстано у ТОВ «Редакція «РК. ГТЗ»

Надруковано у КП «Видавництво «Гадяч»

Гадяцької міської ради

Замовлення №9/